

Esperanto Panorama

Tweemaandelijks tijdschrift
ISSN 0772-540 X

19de jaargang, nr. 111 (3)
mei-juni 1988

VERTALEN: TUSSEN MENS EN MACHINE

De meeste lezers zullen het wel met ons eens zijn dat vertalen geen gemakkelijk werk is. Eén van de belangrijkste vereisten is al dat de vertaler zeer goed thuis is in de brontaal (de taal waarin de oorspronkelijke tekst is opgesteld) en in de doeltaal (de taal waarin moet worden vertaald). Een sterk punt van het Esperanto – wordt altijd beweerd – is dat vele vertalingen gebeuren door brontaalsprekers naar het Esperanto. Bij vertaling tussen twee natuurlijke talen is het evenwel meestal zo dat de vertaler een doeltaalspreker is, dus dat hij als moedertaal die taal heeft waarin hij moet vertalen.

Dit laatste is wel enigszins begrijpelijk. In taalkennis kan men twee soorten onderscheiden: de actieve en de passieve. Actieve taalkennis is dat deel van de taal dat we niet alleen kennen, maar ook zelf gebruiken wanneer we een taal spreken of schrijven. Zo wordt er vaak beweerd dat, wanneer je in één of andere vreemde taal een actieve woordenschat van pak weg 3000 woorden hebt, je je in vrijwel alle situaties uit de slag zal kunnen trekken in die taal. Dat die woordenschat niet voldoende is om een degelijke roman te schrijven, ligt voor de hand. Passieve taalkennis is dat deel van de taal, dat je zelf weliswaar begrijpt wanneer anderen het gebruiken, maar dat je zelf niet direct gebruikt wanneer je spreekt. Zo zou je poëtische vaardigheid in een taal een typische passieve vaardigheid kunnen noemen. Vaak kan je de poëtische waarde wel begrijpen en appreciëren, maar zelf een gedicht maken is heel wat anders. Ook voor het lezen van een krant of een boek, heb je heel wat meer passieve kennis nodig. Vaak zullen er immers woorden worden gebruikt, die voor jou vreemd zijn, hoewel je ze eigenlijk wel begrijpt.

Om een tekst te begrijpen heb je dus vooral een passieve taalkennis nodig. Om een tekst te maken een actieve. Nu is het nogal evident dat de actieve taalkennis precies het grootst zal zijn in de eigen moedertaal, die je als kind geleerd hebt, waarin je heel je onderwijs hebt genoten, en die je elke dag gebruikt. Geen wonder dus dat vertalers naar hun moedertaal vertalen. Immers een tekst in een vreemde taal volledig begrijpen is gemakkelijker dan een tekst in een vreemde taal maken.

Een van de grootste instellingen waar vertaling een belangrijke rol speelt is de Europese Gemeenschap. We hebben al wel vaker informatie gegeven over de kostprijs van dit werk. Dat het niet alleen financieel veel eisen stelt, maar ook intellectueel, leren we uit een interview met Willy Penninckx (in SiC,

(vervolg op blz. 3)

Esperanto-Panorama

Tweemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Vlaamse Esperantobond, v.z.w.

Redactie en administratie België
Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.
☎ (03) 234.34.00.

Administratie Nederland
Esperanto-Centrum Nederland, Riouwstraat 172, 2585 HW Den Haag.

Abonnementen
Gewoon abonnement: 400 fr. in België, 22 *f* in Nederland.
Vijfjarig abonnement: 1 600 fr. in België, 88 *f* in Nederland.
Levenslang abonnement: 10 000 fr. in België, 550 *f* in Nederland.

Advertenties

1/1 blz.	2 850 fr.*	of *f* 165
1/2 blz.	1 550 fr.*	of *f* 90
1/3 blz.	1 200 fr.*	of *f* 70
1/4 blz.	850 fr.*	of *f* 50
1/2 blz.	500 fr.*	of *f* 29

Kleine advertenties 15 fr.* of *f* 0,90 per woord.
Identieke advertenties in 6 opeenvolgende nummers 5 x de prijs van 1 advertentie.
Reductie voor Esperanto-organisaties: 33%.
Toeslag voor vergroten of verkleinen van een tekening: 300 fr.* (éénmalig). (* + 19% BTW)

Rekeningen
Voor België: 402-5510531-55 t.n.v. Vlaamse Esperantobond, Antwerpen.
Voor Nederland: postgiro rek.: 3583975 t.n.v. Esperanto-Centrum Nederland, Den Haag.

Redacteurs:
Paul Peeraerts en Guido van Damme.

Verantwoordelijke uitgever:
Paul Peeraerts, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen.

Esperanto-Panorama verschijnt de 1ste van iedere oneven maand.

Bijvoegsels bij Esperanto-Panorama worden slechts toegestaan als ze keurig gedrukt zijn en in onberispelijk Nederlands of Esperanto opgesteld. De kosten veroorzaakt door het bijvoegen van het drukwerk, worden gefactureerd.

Teksten voor publicatie moeten op het redactie-adres toekomen uiterlijk de 1ste van de even maand.
De redactie heeft het recht ingezonden teksten, advertenties of bijvoegsels te weigeren. In geval van discussie beslist het Bestuur van de Vlaamse Esperantobond.

Overname van artikels is vrij, op voorwaarde dat een presentexemplaar aan de redactie wordt gezonden.

Editor-taaltje

Vertalen – wie eraan begint, weet dat het geen gemakkelijke opdracht is. Je moet niet alleen je eigen taal perfect kennen, ook de taal waaruit je moet vertalen, moet je terdege onder de knie hebben. En niet alleen dat, je moet ook het land van oorsprong van de tekst, de gebruiken en gewoonte aldaar, vrij behoorlijk kennen, anders loop je het gevaar dingen verkeerd te begrijpen en dus verkeerd weer te geven. Voorbeelden van wat er zoal mis kan lopen vind je op p. 4 en 13.
Juist omdat vertalingen in het Esperanto meestal gemaakt worden door mensen die de oorspronkelijke taal als moedertaal spreken en wonen in het land van herkomst, komt zulk misverstaan in Esperantovertaling zelden voor – een goed punt voor het Esperanto, dat is althans de mening van Pierre Janton, auteur van *Het Esperanto*, een boek waarvan je in dit nummer een bespreking vindt. Dat aan vertalen naar het Esperanto ook gevaren verbonden zijn en dat het niet altijd gemakkelijk is om een (goede) vertaling gepubliceerd te krijgen, kan je leren uit o.a. de brief van mevrouw Middelkoop.
Het hoofdartikel houdt zich ook al met het vertaalprobleem bezig. Worden het Esperanto eherzijds, en de werkgelegenheid van tolken anderzijds bedreigd door de vertaalcomputer? Willy Pennickx, hoofd van de Nederlandse vertaalafdeling bij de EG denkt dat het zo'n vaart niet zal lopen, terwijl Toon Witkam, projectleider van DLT te Utrecht (een project dat werkt aan vertaling per computer, waarbij gebruik wordt gemaakt van het Esperanto als brugtaal tussen de verschillende andere talen), meent dat de ontwikkeling van vertaalprogramma's met rasse schreden vooruit gaat. Wie van beiden heeft gelijk?
Uiteindelijk laat dat de echte esperanto-gebruikers enigszins onverschillig. Voor hen is Esperanto meer dan een taal, het is gedeeltelijk een volksbeweging en een levenshouding die zich uit in internationale samenkomsten en vriendschapsbanden die zich uitstrekken over landsgrenzen heen. Wie alleen economisch nut nastreeft, heeft van het Esperanto niet zoveel te verwachten.

gvd

(vervolg van blz. 1)

22 maart 1988). Daaruit blijkt hoe de Europese Gemeenschap de beste vertalers probeert te selecteren. Niet alleen moeten zij hun moedertaal perfect beheersen, maar zij moeten ook beslagen zijn in minstens twee andere Europese talen, en in de praktijk komt het er vaak op neer dat zij in vier, vijf talen moeten kunnen werken.
Niet alle vertaalwerk is hetzelfde. Een roman vertalen vraagt eigenlijk een ander soort taalkennis dan voor het vertalen van wetteksten nodig is. Nu is het vertaalwerk bij de EG precies van zeer technische aard. Het betreft teksten in verband met wetgeving, landbouw, economie... teksten met een zeer technische inhoud en een zeer specifieke woordenschat. De vertalers moeten dan ook vaak niet alleen goed hun taal kennen, maar ook op de hoogte zijn van dat bepaalde vakgebied waaruit zij moeten vertalen. Zo worden er bij de EG drie verschillende domeinen onderscheiden: het juridische, het economische en het technische. De selectie van vertalers gebeurt daarom zowel uit linguisten met een technische bijopleiding, als uit technici met taalkundige scholing.
Op de vraag of de automatische vertaling (per computer) weldra geen bedreiging zal vormen voor de werkgelegenheid in zijn sector, antwoordt de heer Penninckx ontkennend. Lezers van de tijdschriften *Esperanto* en *Monato* zullen hierbij wel even het voorhoofd fronsen. Onlangs verscheen in beide tijdschriften immers een verslag over het werk dat geleverd wordt in de Nederlandse firma BSO. Daar wordt een systeem van automatische vertaling uitgewerkt (DLT). Dit systeem is zeker niet het enige, en heel wat computerspecialisten maken zich sterk dat binnen afzienbare tijd snelle en accurate automatische vertaling mogelijk zal zijn.
Het verschil tussen DLT en andere systemen is dat DLT via een brugtaal werkt. Wat het voordeel daarvan is? De meeste ander systemen werken aan vertaalprocedures van één taal in één andere taal. Daarvoor moet voor elk van die talen een formele beschrijving, een woordenboek, en een vertaalprocedure worden uitgewerkt. Dat geheel noemt men een module. Er rijzen evenwel problemen wanneer men een derde taal wil toevoegen. Dan moeten er immers modules worden toegevoegd die elk van die talen verbinden. Neem gewoon het woordenboek. Wil je vertalen van F naar E en omgekeerd dan heb je twee woordenboeken nodig F-E en E-F; komt er Duits bij, dan heb je vier woordenboeken meer nodig (F-D, D-F, D-E, E-D). Wanneer nu het Italiaans en het Nederlands er ook nog bijkomen dan heb je al liefst 20 woordenboeken nodig. Hoe meer talen je hebt, des te meer woordenboeken, des te meer modules zul je nodig hebben. In de 1-1 vertaalsystemen betekent dit dat je om vertalingen tussen 15 talen mogelijk te maken 210 modules nodig hebt. Werk je echter met een brugtaal, dan heb je veel minder modules nodig. Veronderstel even vertaling tussen vijf talen: zoals we al zagen hebben we daarvoor 20 modules nodig. Werk je met een brugtaal, dan heb je een module nodig van elke taal naar de brugtaal (5) en van de brugtaal naar elk van de talen (eveneens 5). In totaal dus slechts 10 modules. Je vertaalprocedure loopt dan niet rechtstreeks van de ene taal naar de andere, maar van de eerste taal naar de brugtaal, en dan naar elk van de andere. In termen van woordenboeken wil dit zeggen dat je een woordenboek E-B, F-B, D-B, I-B, N-B en B-E, B-F, B-D, B-I en B-N nodig hebt. Om tussen vijftien talen te vertalen heb je i.p.v. 210 slechts 30 modules nodig. Ongetwijfeld een belangrijke besparing van werk en geld. Het is evenwel belangrijk dat je als brugtaal een eenvoudige en vooral gemakkelijk formeel te beschrijven taal kiest. Natuurlijke talen komen daarvoor vrijwel niet in aanmerking. BSO gebruikt in zijn DLT-project het Esperanto als brugtaal. De resultaten zijn tot nog toe vrij bevredigend. De computer is reeds in staat technische teksten behoorlijk te vertalen. Daarenboven is in het systeem een dialoogprocedure tussen de computer en de auteur opgenomen. Wanneer de computer niet kan beslissen tussen twee mogelijkheden, zal hij aan de auteur nadere informatie vragen om zo tot een beslissing te komen.
Op die manier komt het Esperanto incognito in de internationale vertaalbusiness terecht. Velen vinden het jammer dat het Esperanto er onzichtbaar en zelfs enigszins verminkt in aanwezig is. Zij vrezen dat daardoor de meer idealistische aspecten die in de taal een rol spelen, verloren zullen gaan. Voorstanders van het gebruik van het Esperanto als brugtaal in vertaalsystemen wijzen er

evenwel op dat noch de techniek, noch de zakenwereld enige medelijden zullen tonen ten overstaan van dat ideaal. Voor hen telt enkel het resultaat. Dat enkel economisch begoeden gebruik zullen kunnen maken van automatische vertaalsystemen blijft ook waar indien Esperanto niet zou worden gebruikt. Het voordeel dat het Esperanto wel wordt gebruikt ligt dus enkel in de statusverhoging die de taal erdoor verwerft.

Of Willy Penninckx gelijk heeft wanneer hij zegt dat zijn werknemers niet hoeven te vrezen voor automatische vertaling, dan wel of binnen afzienbare tijd vrijwel alles per computer zal worden vertaald, blijft tot nog toe een open vraag. Feit is dat Toon Witkam, verantwoordelijke van het DLT-project, een ernstige oproep doet aan linguïsten met kennis van het Esperanto. Hun hulp en inzet is onmisbaar om het project tot een goed einde te brengen.

De letterlijke vertaling

There was once a poor woodchopper. This woodchopping, he said one day to his woman, there sits no dry bread in it. I work myself an accident the whole day, but you and our twelve children have not to eat.

„I see the future dark in," his woman agreed.

...

Je hoeft geen krak in het Engels te zijn om in dit fragment (uit: *De logologische ruimte, opstellen over taal* van R. Kousbroek (= H. Brandt Cortius), Meulenhoff, Amsterdam) het begin van Klein Duimpje te herkennen. Je hoeft al evenmin een gediplomeerd vertaler Nederlands-Engels te zijn, om te zien dat die vertaling alles behalve... is. De auteur bedoelde een komisch effect te bereiken, en slaagt daar duidelijk in. Nu is dat op zichzelf niet zo vreemd, want slechte en foutieve vertalingen, wekken bij de spreker van de doeltaal (de taal waarnaar vertaald werd) nogal gemakkelijk de lachlust op. Enkele van de hierna volgende juweeltjes, illustreren wat ik bedoel.

In Antwerpen, aan de Frankrijklei, niet zo ver van het Esperanto-centrum, bevindt zich het zakenkantoor *Max Osterrieth*. Dit kantoor heeft een monumentale deur met twee brievenbussen. De ene is voor de onderneming zelf, de andere is voor anderen die in het zelfde gebouw een appartement of kantoor betrekken. Op de brievenbus worden zij aangeduid met de vleiende titel „huurlingen".

Gelijkaardige juweeltjes vonden we ook in een toeristische folder, een gids voor het Slot van Vianden te Joley. Daarin kan je o.a.

BURGT VAN VIANDEN

lezen dat „... grote restaureringen begonnen om het verdere verval van het bouwwerk van de ruïne te voorkomen..." en dat „... samengestelde documenten over de wederopbouw van het slot en over archeologische uitgravingen, onze tot nog toe wetenschappelijke ontwikkeling der geschiedenis van dit belanrijke slot verruimen". Dank zij die uitgravingen werden trouwens de „eer-

« Le Table Dressée » s.a.
LOCATION DE MATERIEL DE TABLE

place Van Meenen 15
1060 BRUXELLES

LISTE DE PRIX AU 1er SEPTEMBRE 1987
Lijst-der-prijs van 1ste september 1987.

Bureaux ouverts
de 8 h 30 à 17 heures
Fermé le samedi
Tél. (02) 537.84.26 / 537.85.33

Couverts .... pièce	3,— F	Bedekt ....stuk	3,- F
Fourchettes à huitres	3,— F	Vorken van housters ..	3,- F
Grilles à homard ... pièce	3,— F	Homard Naagls	3,-
Bols à consommé	3,— F	Soepbollan	3,- F
Plats longs 60 cm	50,— F	Decoratie Platen 60cm	50,- F
Plats longs 50 cm	40,— F	" " 50cm	40,- F
Légumiers	30,— F	Groenten corf	30,- F
Sauciers	30,— F	Sauce kom	30,- F
Pelle à tarte	10,— F	Taart schop	10,- F
Rince-doigts	10,— F	Vingen kom	10,- F
Seaux à champagne	40,— F	Emmer champagne	40,- F
Coupes, fruits, mer, glaces	4,— F	Baken(vrucht, ijce, zeevrucht)	

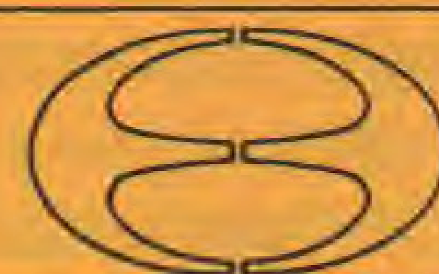
Egalement - Forfait par personne 120 et 140,- F
- Serveurs, serveuses, filles d'office ....

Poivriers (bois)	15,— F	Peperbus	15
Saladiers	20,— F	Slabak	20
Cuvelles	40 - 50,— F	Kuip	40,- 50
Tables rondes : 1 m 30 - 1 m 50 ...	110 - 130,— F	Ronden tafels 1m30 / 1m50	110 / 130
Chaises pliantes	30,— F	Buigzaan stoel ...	30
Tabourets		Kruijes	
Porte-manteaux	100,-F	Kapstock	100
Nappes rondes	180,— F	Ronde tafellaken..	180
Serviettes	15,— F	Aktentas	15
Molletons	60,— F	Molton	60
Plats ronds.........	40,-F	Ronden effen	40
Torpilles	65,- F	Torpedo (1m)	65

Ook - Misdrijf per persoon 120,- 140,-F
- Bedien, bedienders, officie vrouW.

(vervolg op p. 13)

Groepsleven, informatie

Teksten voor het volgende nummer van Esperanto-Panorama moeten op de redactie toekomen voor 1 juni 1988. De publikatie van redactionele teksten gebeurt gratis. Voor advertenties, zie onse tarieven op p.2.

AALST

Esperantogroep *La Pioniro*☆

Inlichtingen: de hr. E. D'Hondt, Wilgstraat 25A, 9440 Erembodegem, tlf. (053) 77 44 97.
Bijeenkomsten: de laatste dinsdag van de maand in de jeugdbibliotheek, Kattestraat 31 (2de verdieping).
Cursussen: starten in september aan de Kattestraat 33 (2de verdieping). Bel voor inlichtingen.

ALKMAAR

NEA-sekcio

Inlichtingen: mevr. F. Bakker-Kroon, Meester Quantplein 2, 1862 GB Bergen, tlf. (02208) 45 82.
Bijeenkomsten: de derde maandag van de maand.

ALMELO

NEA-sekcio

Inlichtingen: mevr. A.J.B. Vrolijk-Hemelman, Hofkampstraat 33, 7607 NB Almelo.
Bijeenkomsten: de derde woensdag van de maand op bovenvermeld adres.

AMERSFOORT

NEA-sekcio

Inlichtingen: W.P. Roelofs, Vosseveldlaan 16, 7607 NB Soest, tlf. (02155) 15473.

AMSTERDAM

NEA-sekcio

Inlichtingen: W.TH.J. Zeiss, A. Bijnsstraat 2/1, 1064 JM Amsterdam, tlf. (020) 13 90 06.
Bijeenkomsten: AKKE-conversatiebijeenkomsten elke dinsdag om 20 u. in het Centraal Station, laatste deur op het eerste perron (oostzijde, 2b) in, daarna een verdieping hoger.

Amsterdamaj mezaĝaj esperantistoj (NEA-sekcio)

Inlichtingen: de heer Rob Keetlaer, Moterwal 6, 1021 PC Amsterdam, tlf. (020) 36 37 40.

ANTWERPEN

Kon. Esperantogroep *La Verda Stelo*, v.z.w. ☆

Inlichtingen over Esperanto: tlf. (03) 234 34 00 (kantooruren) of 440 30 92 ('s avonds).
Inlichtingen over de programma's: tlf. (03) 218 63 76.
Bijeenkomsten: in het Esperantocentrum, Frankrijklei 140, 1ste verdieping, elke vrijdag. Het clublokaal is open vanaf 18u.
Programma:

- vrijdag 6 mei: LIMBURGA VESPERO, Dialogen opgevoerd door jongeren uit Genk, met uitleg en vertaling speciaal voor beginners.
- vrijdag 13 mei: INTERNACIA VESPERO: Eva Formaggio uit Italië spreekt over geneeskrachtige kruiden.
- vrijdag 20 mei: „Van klank naar noot". Voordracht over het muziekschrift door Edward Spitaels, met geluidsdemonstratie.
- vrijdag 27 mei: Zangavond, we zingen samen en luisteren naar bekende en minder bekende liedjes in het Esperanto.
- vrijdag 3 jun.: „Actuele Literatuur", Chris Declerck spreekt over recente uitgaven van de Esperanto-literatuur.
- vrijdag 10 jun.: INTERNACIA VESPERO: Ĵolo Azra (uit Frankrijk) prezenteert leuke manieren om Esperanto te gebruiken.
- vrijdag 17 jun.: „De Taalstrijd". We wagen ons opnieuw aan een Esperantoversie van het populaire radiospel. Uw gastheer is Guido Van Damme, per uitzondering niet in de stadsschouwburg.
- vrijdag 24 jun.: „Jordanië, land zonder toerisme", Christiane Vleminck uit Brussel vertelt en toont dia's.

Opgelet! op 30 april wordt een een „studieseminarie" over het leren van talen ingericht, geleid door Denis Keefe. Informeer op tlf 239 21 69 of 440 30 92 of tijdens clubvergaderingen.

Superstoomcursus Op 11 en 12 juni in het Esperantohuis o.l.v. Anne Tilmont. Meer inlichtingen vind je in de rubriek „Kalender".

Vlaamse Esperantobond
Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, tlf (03) 234 34 00 (antwoordapparaat vanaf 17.00 u. tot 9 u. en van 12.30 u. tot 13.30 u. en op vrije dagen). Bezoek liefst na afspraak.
Cursussen: Cursus voor zelfstudie Esperanto Programita (met platen of cassette én woordenboek) te verkrijgen tegen 1 495 fr.

ARNHEM
NEA-sekcio
Inlichtingen: de hr. R.J.W. Poort, Sellersmaat 60, 6903 XM Zevenaar, tlf. (08360) 33790.

BERINGEN
Inlichtingen: de hr. Alfons Beckers, Rozenlaan 5 bus 1, 3950 Beringen, tlf. (011) 42 10 78.
Bijeenkomsten: Elke eerste vrijdag van de maand om 20 uur op bovenvermeld adres.
Programma:
- vrijdag 1 mei: Taalstudie.
- vrijdag 5 jun.: Taalstudie.

Cursussen: In het kader van de avondleergangen LBC, aan het College vanaf januari elke dinsdag en donderdag van 19 tot 21 uur.

BEVERWIJK
Esperanto-grupo
Bijeenkomsten: dinsdagavond eens per maand, t.h.v. mevr. N. Reinders, Zwaansmeerstraat 48, 1946 AE Beverwijk, tlf. (02510) 31079. De groep is onafhenkelijk.

BRUGGE
Brugse Esperantogroep *Paco kaj Justeco* ☆
Inlichtingen: De hr. F. Roose, St.-Klaradreef 59, 8000 Brugge, tlf. (050) 34 30 61.
Bijeenkomsten: hebben plaats in het „Hof van Watervliet", Oude Burg 4, 8000 Brugge, iedere tweede en vierde donderdag van 20 tot 22 u. Eén uur wordt gewijd aan het hoofdthema en één uur aan mededelingen en besprekingen allerhande.

BRUSSEL
Brusselse Esperantogroep ☆ [1]
Inlichtingen: de hr. Marc Demonty, Schoolstraat 3, 1710 Dilbeek, tlf. (02) 569 31 33.
Bijeenkomsten: iedere dinsdag van 18.15 tot 19.45 uur.
Cursussen: Vanaf 6 oktober aan de Vrije Universiteit van Brussel, Instituut voor Taalonderwijs, Pleinlaan 2, 1050 Brussel. Prijs 1 000 fr. Ook toegankelijk voor niet studenten.
Cursussen op drie niveaus, vanaf 29 sep., telkens van 18 tot 20 u. aan de Kortenberglaan 66.

1. Leden die in Brussel wonen en hun adres in het Nederlands opgeven en personen die in het Nederlandstalig gedeelte van België wonen, zijn automatisch lid van de Vlaamse Esperantobond. Anderen worden lid van de „Association pour l'Espéranto"

Europees Esperantocentrum
Inlichtingen: tlf. (02) 233 66 81.

Belga Esperantista Fervojista Asocio
Inlichtingen: de hr. de Sutter, Kersbeeklaan 90, 1190 Brussel.

DEN HAAG
NEA-sekcio
Inlichtingen: Mevr. I.M.J. Dijkhoff-Lenze, van Trigtstraat 20, 2597 VZ Den Haag, tlf. (070) 24 39 23.
Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag in het Esperantohuis, Riouwstraat 172.
Programma:
- woensdag 11 mei: van 14.00 tot 16.00 uur club-bijeenkomst.
- woensdag 25 mei: van 20 tot 22 uur: levende krant.
- woensdag 8 jun.: club-bijeenkomst.
- woensdag 22 jun.: De laatste avond (spelletjes).

TANEF (Naturamikoj-esperantistaj)
Inlichtingen: De hr. G. van der Horst, Hengelolaan 1158, 2544 GT Den Haag, tlf. (070) 66 65 47.

DEN HELDER
Esperanto-Klubo Den Helder
Inlichtingen: De hr. E. van den Oever, Treilerstraat 11, 1784 SWQ Den Helder.
Bijeenkomsten: de 1ste en 3de maandag van de maand in het clublokaal, Koningsstraat 115 (boven).

DEURNE
TANEF
Inlichtingen: De hr. E. Spitaels, tlf. (03) 658 74 20.
Bijeenkomsten: elke derde dinsdag om 20.00 uur in het „Bisschoppenhof", Spanhovestraat, Deurne.

DEVENTER
NEA-sekcio
Inlichtingen: J.S. Douma, Rembrandtkade 177, 7412 HL Deventer, tlf. (05700) 18304.
Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag.

DIEMEN
Internacia amikeco
Inlichtingen: F.L.E., Vlasdonk 1, 1112 JD Diemen, tlf. (020) 90 90 94.

EDEGEM
Inlichtingen: De hr. I. Durwael, P. Gilsonlaan 5, 2520 Edegem, tlf. (03) 440 30 92.
Cursussen: Cursus ingericht door de gemeente Edegem vanaf half september. Cursusgeld: 1 100 fr. voor 25 lessen van anderhalf uur. Inlichtingen en inschrijvingen: mevr. van der Auwera, tlf. (03) 457 78 40.

EINDHOVEN
Esperanto-Klubo Eindhoven
Inlichtingen: De hr. R. Bossong, Floraplein 23, 5644 JS Eindhoven, tlf. (040) 11 41 62.
Bijeenkomsten: de 3de woensdag om 20 uur in het Aktiviteitenscentrum „Henriette Roelandts", Com. Dankertstraat 2.

ENSCHEDE
NEJ-sekcio *Ege*
Inlichtingen: De Vluchtestraat 1-402, 7423 BE Enschede, tlf. (053) 33 26 40.

GENK
Esperantoclub Genk ☆
Inlichtingen: de hr. Mathieu Habex, Gildelaan 27 3600 Genk, tlf. (011) 35 95 42.
Bijeenkomsten: vinden plaats in: „De Slagmolen", Slagmolenweg 76, 3600 Genk, tlf.: 011/35 21 32.
Programma:
- maandag 2 mei: 20.00 u. Demonstratie koude gerechten door Drika Mandervelt.
- maandag 16 mei: 20.00 u. Voorbereiding op de examens van de beginnerscursus van de heer Marcel Aerts.
- maandag 6 jun · 20.00 u Muziek: algemene basisbegrippen, door de heer M. Habex.
- maandag 20 juni: Genk één jaar jong: overzicht van de hoogtepunten tijdens het eerste jaar van ons bestaan als Esperanto-groep.

Op woensdag 25 en donderdag 26 mei: examens ter afsluiting van de beginnerscursus van de heer M. Aerts.
Elke zaterdag (behalve feestdagen) van 14.00 tot 17.00 u. cursus voor gevorderden. Deze cursus wordt in de mate van het mogelijke gegeven door gastlesgevers die telkens een losstaand onderwerp behandelen. Hij is bijgevolg op elk moment toegankelijk

voor leerlingen die een basiscursus hebben beëindigd.
Elke zaterdag van 18.00 tot 20.00 uur: oefeningen voor dialogen en korte verhalen (bij dhr Habex thuis).

GENT

Genta Esperanto-grupo *La Progreso* ☆

Inlichtingen: Katja en Arpad Lödör, Peter Benoïtlaan 117, 9219 Gentbrugge, tlf. (091) 30 16 77.
Bijeenkomsten: iedere maand bestuursvergadering (datum wordt onderling overeengekomen) en iedere 4de vrijdag in het Chalet „Sluizeken", Sluizekenskaai 2 te Gent.
Cursussen:
Avondcursus volgens de rechtstreekse methode op dinsdag van 18.30 tot 20.30 u. in de Volkshogeschool, Bargiekaai 1, vanaf 8 sep.
Programma:

- vrijdag 22 apr.: „Spel in de opvoeding" door Georges Sossois.
- zaterdag 28 mei: Zoektocht door Gent.
- vrijdag 24 jun.: „Humeurige humor?", door Monique Caestecker.

GRONINGEN

NEA-sekcio

Inlichtingen: Esperantocentrum, Berklestraat 5, 9725 Groningen, tlf. (050) 25 98 46.
Bijeenkomsten: in het wijkgebouw Helperkerk, Waldeck Pyrmontplein 13, tlf. (050) 26 00 49.

NUFARO (Afd. Groningen van de Nederlandse Esperantojeugd)

Inlichtingen: Coranthijnestraat 69, 9715 RG Groningen, tlf. (050) 77 59 54.

HAARLEM/HEEMSTEDE

NEA-sekcio *Komprenado faras pacon*

Inlichtingen: G. Duivis, M. Vaumontlaan 168, EJ Heemstede, tlf. (023) 26 46 02.

HALLE

Esperantogroep Halle ☆

Inlichtingen: Mevr. R. Ost, Vogelpersstraat 71, 1500 Halle.
Bijeenkomsten: in het Cultureel Centrum, Dworp, Destelheide.

HASSELT

Esperanto Hasselt ☆

Inlichtingen: De hr. Marcel Aerts, Lazarijstraat 122, 3500 Hasselt, tlf. (011) 25 34 67.
Bijeenkomsten: in het Cultureel Centrum, Kunstlaan 5.
Cursussen: Vanaf begin oktober in het Provinciaal Instituut voor Moderne talen, 11de Liniestr. 24, Hasselt. Inlichtingen en inschrijvingen aldaar: Voor andere cursusmogelijkheden: info bij Marcel Aerts, tlf. (011) 25 34 67.
Programma:

- maandag 27 apr.: (20 u) Dia-reeks over Rome door J.M. Oeyen.
- maandag 9 mei: (20 u) Taalstudie.
- maandag 23 mei.: (20 u) Gedichten door J. Geraerts.
- maandag 13 jun.: (20 u) Taalstudie.
- maandag 27 jun.: (20 u) Bespreking Wereldcongres Rotterdam door J. Vandebergh.

HILVERSUM

FLE-sekcio

Inlichtingen: Mevr. M. Dee-Tervoren, J. Catsstraat 10, 1215 EZ Hilversum, tlf. (035) 12717.

NEA-sekcio „Dreves Uiterdijk"

Inlichtingen: Mej. Middelkoop, Jonkerweg 11, 1217 PL Hilversum, tlf. (035) 43320.

KALMTHOUT

La Erikejo ☆

Inlichtingen: Mevr. Mireille Storms, Douglaslaan 14, 2080 Kapellen, tlf. (03) 666 83 19.
Bijeenkomsten: elke derde donderdag in Rest. Cambuus, Heidestatieplein 10, 2180 Heide-Kalmthout.
Programma:

- donderdag 21 apr.: 20 u.: Ivo Durwael geeft een voordracht over „Symphonie Fantastique" van Berlioz.
- donderdag 19 mei: 20 u.: Rik De Roover spreekt over „La Peltmantelo", verhaal uit eigen werk.
- donderdag 16 jun.: 20 u.: W. Huybrechts leidt ons door de heide.

KAPELLE

Zelanda Esperanto-grupo

Inlichtingen: Sally en Dies Krombeen, Juf-

Kvara Flandra Kongreso de Esperanto

26 ĝis 28 aŭgusto 1988 – GENT

La drako (1377) kiu troviĝas sur la belfrido de Gent

La kongreso

De la 26a ĝis la 28a de aŭgusto 1988 okazos en Gent la 4a Flandra Esperanto-Kongreso.
Ne estas la unua fojo ke en tiu ĉi urbo esperantistoj kongresas.
Jam en 1913 - jaro de la mondekspozicio en Gent - 500 partoprenantoj ĉeestis la tiel nomatan "Internacia Esperantista Semajno-Kongreso".
Alia internacia kongreso en nia urbo estis organizita de S.A.T. en la jaro 1961.
La nuna kongreso emfazas la daŭran disvastigon de la Esperanto-movado en Flandrio.
Estas la loka grupo "La Progreso" kiu prizorgas la praktikan organizadon kune kun Flandra Esperanto-Ligo.

La temo

La kongreso en si mem ne havas temon. Grava priokupo estos batalo kontraŭ krokodiloj. Ni deziras atentigi la partoprenantojn pri la fakto ke niaj kongresoj havas sencon nur se ni uzas ilin por praktiki la lingvon, kaj tiel aŭtomate pruvi ĝiajn taŭgecon kaj eblecojn.
Antaŭ ĉio ni alvokas tiujn kiuj ne plu bezonas tiun praktikadon : ilia respondeco en tio estas tre alta.
Tiurilate la partopreno de esperantistoj el aliaj lingvaj regionoj estas aparte bonvena.

La programo

La kongresa komitato strebas al ellaboro de kiom eble plej varia programo.
Kulturo, amuzo, distro sed antaŭ ĉio homaj interkomprenigaj kuniĝoj havos nian ĉefan atenton.
Inter la diversaj eroj : promenado, boatveturo, naĝado, arta vespero, komuna kantado, prelego, urbogvidado, bankedo, F.E.L.-kunveno kun la temo "La jubilea jaro ... kaj poste".

La urbo

Gent, en la 16a jc la plej potenca urbo post Parizo, nun estas vigla koro de vasta regiono (350.000 enloĝ.) kun malnova centro kiu reflektas historion kaj intimecon. Kvietaj anguletoj kaj agrablaj vivoplenaj butikstratoj varias. Moderna haveno, fino de trafikplenaj marvojoj, rezultigas gravan industrian aktivecon.
Situanta ĉe la vojkruciĝo de grandan Eŭropaj arterioj E17 kaj E40, Gent estas facile atingebla per la vojo kaj per la internacia fervoja reto. Kiel ĉefurbo de Flandrio, Gent ligas industrion kaj komercon al etosplena urbocentro, kie multe da mezepokaj lokoj estas konservitaj.

La kongresejo

Ni kongresas en la iama guberniestra domo kies teretaĝo apartenis al la Sankta Bavo-abatejo.
Tiutempe ĝi servis kiel laborejo (forĝejo, ĉarpentejo, ...)
Fine de la 18a jc ĝi estis ŝanĝkonstruita cele al domo por la guberniestro.
Poste ĝi fariĝis privata posedaĵo ĝis 1944 kiam Gustaaf Taelman donacis ĝin al la urbo kiu restaŭris la konstruaĵon. Nuntempe ĝi estas uzata por kulturaj aktivecoj.

La loĝejo

Ni loĝos en la studenta domo "Home Vermeylen" de la universitato, en unupersonaj ĉambroj kun lavujo. Duŝoj kaj necesejoj troviĝas en la koridoroj.
Eblas tranokti en hotelo. En tiu kazo ni havigos al vi la hotelliston kaj vi mem povas elekti la hotelon kaj fari la necesajn aranĝojn.

PREZOJ

PARTOPRENO KUN ALMENAŬ UNU TRANOKTO

A. vespermanĝo vendredon	100 x	=	
tranokto vendredon (kun matenmanĝo)	400 x	=	
tagmanĝo sabaton	500 x	=	
vespermanĝo sabaton	100 x	=	
tranokto sabaton (kun matenmanĝo)	400 x	=	
festmanĝo dimanĉon tagmeze	800 x		______________
	Totalo A	=	
B. Kotizo (ĝis 1.7.88)	1.300 x	=	
se vi pagas antaŭ 1.1.88	700 x	=	
se vi pagas antaŭ 1.5.88	1.000 x	=	
Gejunuloj naskitaj post 31.12.61			
se vi pagas antaŭ 1.5.88	----- !!!	=	------------
se vi pagas antaŭ 1.7.88	700 x	=	______________
	Totalo B	=	
C. Donacoj/subteno		=	______________
	Totalo C	=	
Entute mi pagas (A + B + C)		=	===============

RIMARKOJ

- post 1.7.88 ni ne plu povas garantii loĝadon.
- por k e l k a j gejunuloj ekzistas laŭpete ebleco tranokti senkoste ĉe esperantistoj (nur se vi aliĝas antaŭ 1.5.88). Prioritaton ricevos studentoj kaj senlaboruloj.
- se vi deziras tranokti en hotelo, bonvolu meti krucon ĉi tie :

UNUTAGA PARTOPRENO

SABATON

A. Tagmanĝo	500 x	=	
Vespermanĝo	100 x	=	______________
	Totalo A	=	
B. Kotizo	400 x	=	
Gejunuloj naskitaj post 31.12.61	--- x	=	--------------
	Totalo B		______________
Entute mi pagas (A + B)		=	================

DIMANĈON

A. Festmanĝo	800 x	=	
B. Kotizo	200 x	=	
Gejunuloj naskitaj post 31.12.61	--- x	=	--------------
Entute mi pagas (A + B)			______________
			=================

KONDIĈOJ

- por la limdato de la aliĝilo validas la dato de RICEVO de la pago.
- kongreskotizo estos repagita nur post skriba peto al la kongresa sekretariejo antaŭ 1.8.88. Ĉiuokaze 20 % de la kotizo estos neniel repagebla.
- la aliĝilo nepre sendu nur al la kongresa sekretariejo.
- pagante por alia persono, indiku ĉiam klare la celon de la pago kaj menciu detale la nomon kaj adreson de tiu persono.

ALIĜILO

NE SKRIBU ĈI TIE

PD 1988 NR ..../.... ......
gejunuloj ....
pagita / pagenda
POR ADMINISTRA UZO

Kongresa sekretariejo : Esperanto-Kongreso 1988, Peter Benoitlaan 117, B-9219 Gent-Gentbrugge - tel. 091/301677.

Por pagoj :
- nur en Belgio : pagu la sumon en belgaj frankoj al la bankkonto 141-0572715-73 de F.E.L.-kongreso Gent, p.a. Verpleegsterstraat 154, 9000 Gent.
- nur el eksterlando : pagu la sumon en belgaj frankoj al la poŝtkonto 000-0591594-88 de Katja Lödör, Peter Benoitlaan 117, B-9219 Gent-Gentbrugge.

Por ĉiu pago : klare menciu "Kotizo Kongreso 1988" kaj vian nomon.

Grava rimarko : nepre sendu la aliĝilon al la kongresa sekretariejo en Gent.

Ĉiu aliĝanto uzu apartan aliĝilon, fotokopion aŭ samformatan paperon. Bonvolu tajpi aŭ skribi preslitere. Laŭbezone metu krucon en la koncernan lokon.

Mi aliĝas al la Esperanto-kongreso 1988 en Gent laŭ kondiĉoj ĉi-subaj.

Viro/Virino

Antaŭnomo (preslitere) :

Familia nomo (preslitere) :

Kompleta poŝta adreso, nacilingve kaj per latinaj literoj, kun poŝtkodo ĝuste lokita :

Lando :

Telefonnumero :

Naskiĝdato :

Dato de aliĝo :

Dato de pago :

Pagmaniero :

Vegetarano : jes / ne

SUBSKRIBO :

fersweg 4 B, 4421 JB Kapelle, tlf. (01 102) 1563.
Bij afwezigheid: Rie en Kees Dentz, Karel Doormanplein 21, 4335 GC Middelburg, tlf. (01180) 14834.
Programma:
- vrijdag 20 mei.: 19.30 u.: „De uitspraak van het Esperanto", bij Sally en Dies op bovenstaand adres.
- donderdag 30 jun.: 19.00 u.: „Wandelen in de omgeving van Domburg".

KNOKKE
Esperantogroep Knokke ☆
Inlichtingen: De hr. Marmenout, Helmweg 7, 8300 Knokke-Heist 1, tlf. (05) 60 55 35.

KORTRIJK
La Konkordo ☆
Inlichtingen: De hr. C. Vanbiervliet, Oudenaardsesteenweg 158, Kortrijk, tlf. (056) 22 00 11 en J. Hanssens, Meiweg 23, 8500 Kortrijk, tlf. (056) 21 31 06.
Cursussen: Avondcursus in de Oude Dekenij, van 19.00 tot 21.30 u. Data: wo.11, vr. 20, di 31 mei en vr. 10, di 21 en do. 30 juni van 19.00 tot 20.15 uur voor beginners, van 20.30 tot 21.30 uur voor gevorderden.
Bibliotheek van het Esperanto-fonds: steeds gelegenheid tot bezoek mits afspraak met een van bovenvermelde personen.
Poelkapelle/Langemark: voor inwoners uit die regio wordt een Esperanto-cursus ter plaatse georganiseerd: op woensdagavond om 20 uur in de Lange Molenstraat, 2.

LEEUWARDEN
NEA-sekcio
Inlichtingen: Mevr. Y. Weidema, Goutumerdijk 18, 9084 AE Goutum, tlf. (058) 88 26 10.
Bijeenkomsten: donderdag om de veertien dagen om 15 u. in het Doopsgezind Centrum, Ruiterkwartier 173, Leeuwarden.

LEUVEN
Esperanto 2000 v.z.w. ☆
Inlichtingen: Marc Vanden Bempt, Duisburgsestraat 12, 3030 Leuven, tlf. (016) 20 14 53.
Bijeenkomsten: „Vespero 2000", de tweede woensdag van de maanden september tot juni in het Cultureel Centrum, Craenendonck, naast nr. 21 (centrum Leuven, aan de Vismarkt) om 19.30 u.
Programma:
- woensdag 27 apr.: Laborvespero 2000, over een informatieve diareeks over Esperanto.
- woensdag 11 mei: Vespero 2000. We verwachten zoveel mogelijk ideeën om Esperanto te verspreiden en mensen te activeren. Tijdens de avond kunnen alle soorten ideeën naar voren komen, zonder dat we ze meteen op hun waarde gaan beoordelen. Verder het gewone programma: een stukje gesproken dagblad, en een woordspelletje in het Esperanto.
- woensdag 25 mei: Laborvespero 2000 (vervolgcursus).
- woensdag 8 jun.: Vespero 2000. Het programma voor deze avond ligt nog niet vast, behalve het gesproken dagblad en het Esperanto-woordspelletje. We denken er iets speciaals van te maken, als laatste Vespero 2000 van het seizoen.
- zaterdag 18 jun. (of vrijdag 17 jun.?): kroegentocht. We gaan met een groep Esperantosprekenden Esperanto spreken, en niet speciaal stil, in een of enkele Leuvense café's. Ook niet-Leuvenaars zijn welkom: je leert Leuven zo eens langs die kant kennen. Op die avond is bovendien het stadsfeest „Langste Dag, Kortste Nacht" aan de gang! Afspraak om 20.00 u. De juiste plaats (en dag) spreken we af op 8 juni. Je kan daarna ook bellen op nr. 016/20 14 53 (Marc Vanden Bempt) of 02/720 20 09 (Carl Deseure).
- woensdag 22 jun.: Laborvespero 2000 (vervolgcursus voor iedereen).
  Daarna: vakantie tot september behalve voor het bestuur.

LIMBURG
Contactadressen:
Albert Claesen, Zonnebloemstraat 7, 3610 Diepenbeek, tlf. (011) 32 36 03.
Jos Vandebergh, Ambachtstraat 39, 3538 Houthalen-Helchteren, tlf.: (011) 52 29 02 (kantoor).

MECHELEN

Mechelse Esperantogroep ☆

Inlichtingen: De hr. Saels, Lange Zandstraat 52, 2580 St.-Kathelijne-Waver, tlf. (015) 31 17 90.

MIDDELBURG

Zie Kapelle.

MORTSEL

Esperantogroep Mortsel ☆

Inlichtingen: Meidoornlaan 42 b2, Mortsel of Sint-Hathebrandstraat 8, Mortsel, tlf. (03) 449 50 24.

Bijeenkomsten: iedere zondag om 10.30 u. in het Hof van Rieth, Molenlei 68. Hier worden de vrijdagavondprogramma's van *La Verda Stelo*, vooral in de mate van het mogelijke de internationale, verder behandeld c.q. overgedaan ten behoeve van hen die 's vrijdags niet in *La Verda Stelo* kunnen aanwezig zijn.

Cursussen: Conversatiecursus op zondagmorgen in de vergaderzaal van het Hof van Rieth, Molenlei 68. aanvang 6 sept. om 10 u.

NIJMEGEN

Esperanto-klubo Zamenhof

Inlichtingen: Mevr. G.H.M. Wulfers, Lindanusstraat 16, 6525 PV Nijmegen, tlf. (080) 55 15 05.

Bijeenkomsten: de 2de en 4de woensdag om 20 u. op het bovenvermelde adres.

NEj-sekcio „NIMFEO"

Inlichtingen: Meijhorst 17-55, 6537 KE Nijmegen, tlf. (080) 44 68 03.

Bijeenkomsten: De eerste woensdag van de maand. Bovendien geregeld cursussen.

OOSTENDE

Esperantoclub Oostende *La konko* ☆

Inlichtingen: De hr. André D'Hulster, Paul Michielslaan 10, 8400 Oostende, tlf. (059) 80 06 95.

Cursussen: Cursus voor beginners van 20 lessen op vrijdag van 19.30 u. tot 20.30 u. vanaf 2 okt. in het Cultureel Centrum; Cursus voor gevorderden op 1ste en 3de vrijdag in het Cultureel Centrum, zaal Anklap, Leffingstraat 85.

Inlichtingen: tlf. (059) 80 06 95.

ROTTERDAM

FLE-afdeling 2

Inlichtingen: Mevr. J. Quispel, Maarland 4, 3075 JV Rotterdam, tlf. (010) 419 82 01 of 419 53 47.

Bijeenkomsten: op woensdag in de School „Open Ateliers", Sliedrechtstr. 65 om 2 uur.

Programma:

- woensdag 11 mei: Postklaar maken van *Sennaciulo*.
- woensdag 25 mei: Grammatika of Esperanto-spelletjes.
- woensdag 8 jun.: Postklaar maken van *Sennaciulo*.
- woensdag 13 jul.: Postklaar maken van *Sennaciulo* .

Esperanto-grupo *Merkurio*

Inlichtingen: de hr. Rob Moerbeek, tlf. (010) 436 15 39.

Bijeenkomsten: De 1ste en 3de woensdag om 20 u. in het hoofdkantoor van de UEA, Nieuwe Binnenweg 176, 3015 BJ Rotterdam.

SAT-Rondo
Inlichtingen: Mevr. W. v.d. Blink, Flat Meyenhage 133, 3085 NC Rotterdam, tlf. (010) 480 69 4.

SINT-NIKLAAS
Esperantoclub Sint-Niklaas ☆
Inlichtingen: De hr. Leo Corijnen, Weynstraat 1, 2700 Sint-Niklaas, tlf. (03) 776 33 88 of de hr. Gerard Baeyens, tlf. (03) 772 57 42.

TIENEN
Inlichtingen: Frans van de Perre, Nieuwstraat 33, 3200 Leuven-Heverlee, tlf. (016) 26 00 08.

TILBURG
Esperanto Tilburg
Inlichtingen: De hr. H. Appelo, Montfortanenlaan 100, 5042 CX Tilburg, tlf. (013) 68 04 73.

TURNHOUT
Inlichtingen: De hr. Gorik Duyck, Het Bergske 35, 2360 Oud-Turnhout, tlf. (014) 42 48 08.

UTRECHT
Samenwerkingscomité
Inlichtingen: De hr. Punt, Maniladreef 73, 3564 JB Utrecht, tlf. (030) 61 69 67.

WEERT
NEJ-sekcio *Lonicero*
Inlichtingen: Tromplaan 4, 6004 Weert, tlf. (04950) 21251.
Bijeenkomsten: Iedere tweede dinsdag.

WIJLRE
Esperantogroep *Marnolando*
Inlichtingen: Tienbundersweg 38, 6321 CR Wijlre, tlf. (04450) 1248.

WILDERT
Cursussen: Conversatiecursus vanaf 14 sep. en nadien telkens de 1ste maandag van de maan.
Plaats: Jachthoornlaan 20, Essen-Wildert.
Inlichtingen en inschrijvingen: ter plaats, tlf. (03) 667 57 70 of 321 23 06.

ZAANDAM
Esperantocentrum
Inlichtingen: Postbus 433, 1500 EK Zaandam, tlf. (075) 16 69 31.

ZEIST
NEA-sekcio
Inlichtingen: Mevr. C.H. Born, Gruttolaan 37, 3704 XL Zeist.

Verkrijgbaar! De toespraak van de Prezident van de Duitse Bondsrepubliek, Dr. R. von Weizäcker, in het Esperanto gehouden ter gelegenheid van „De 40ste verjaardag van het einde van de oorlog" kan worden bekomen bij: Bundespräsidialamt Pressestelle, Kaiser Friedrich Str. 16, D- 5300 Bonn.

Roel Haverman heeft het Joyce tekstverwerkingsprogramma aangepast voor Esperanto-gebruik (met de juiste accenttekens). De versie met QWERTY-klavier is reeds beschikbaar, met AZERTY-klavier is in voorbereiding. Te verkrijgen door het overmaken van 20 gld. t.v.v. Roel Haverman, De Vluchtestraat 1-401, NL-7524 BE Enschede, op postgiro 5110404 of UEA-rekening RGHA-J.

(vervolg van p. 4)
ste bevestigingen uit de vroegere romeinse tijd bewezen". „De hoge kwaliteit de goede onderhoudingstoestand van de Roemeinse en Gotische architectuur is te verdanken aan de vroegere grawen van Vianden" leert de brochure ons verder. „Een eerste gravengeslacht einde van de 11e eeuw met Bertolph, Comes de Vianne, is in het oorkonde bevestigt." Deze familie verliest geleidelijk haar macht. In de tekst heet het dat „dit marchtverlies van de graven van Vianden duidelijk merkbaar werd door het afnemen van de bouw. In het jaar 1417 werd het op Graafschap Vianden aan het Huis Nassau geerfd. Sinds dit tijdstip is de burgt van Vianden niet meer officieel de residentie der graven. Door deze omstandigheid verklaart, dat deze rijke architectuur van de overgang van de romantiek in de gotiek niet door latere verbouwingen misvormd is geworden."
Wie na een dergelijke toeristische uitstap zin heeft om een cultuurfeest of iets dergelijks te organiseren, kan best „tafelmaterieel" huren bij „La table dressée" (We zullen maar zeggen *De gedresseerde tafel*) waarvan je hierbij een lijst-der-prijs van 1ste september 1987 vindt (die we hebben overgenomen uit Humo, 7 jan. 1988).
Dergelijke vertalingen mogen hier dan al onze lachlust opwekken, wanneer we ze telkens weer in de realiteit tegenkomen, stoten ze veeleer tegen de borst. Dat er – bijvoorbeeld bij vertolking – andere fouten kunnen voorkomen die zeker ook hun humoristisch trekje hebben, zonder dat ze echt veroorzaakt worden door taalonkunde van de tolken, kunnen we illustreren met het volgende verhaaltje, dat we vonden in *De Standaard* 12-11-1987:
... Het gebeurde tijdens een colloquium over federalisme. Een Duitse spreker was gezapig zijn tekst aan het debiteren en de tolk even rustig aan het vertalen. De tolk had – zoals gebruikelijk – de tekst vooraf gekregen en had zich dus kunnen voorbereiden. Maar plots begon de spreker een bepaalde stelling te illustreren met voorbeelden die niet in de tekst stonden. Het ging over conflicten tussen het centraal gezag en de deelstaten en het voorbeeld dat hij gaf was een verbod om Libelei van Arthur Schnitzler op te voeren. Wat gebeurt? De tolk naar het Nederlands verspreekt zich in zijn zenuwachtigheid en zegt „schnitzel" i.p.v. Schnitzler. Hij herstelt zijn fout, maar het onheil is geschied. De vertaler van het Duits naar het Engels, die nog meer aangewezen is op de vooraf ingestudeerde tekst, merkt op dat de spreker uit die tekst valt, schakelt over naar de Nederlandse tolk, vangt nog juist het woordje „schnitzel" op en begint te improviseren: „There was a problem with food" (er was iets aan de hand met het voedsel). Hij probeert wanhopig te achterhalen waarover het gaat, slaagt er niet in en improviseert verder: „More specifically with the distribution of meat." (meer in het biezonder ging het over de distributie van vlees). Uiteindelijk snapt hij waarover het gaat en zet zijn vertolking weer in het goede spoor: „En dan was er ook nog een betwisting over een toneelstuk van Arthur Schnitzler."
Mijn zegsman, aldus de reporter, verzekerde me dat de vier aanwezige Engelsen geen spier vertrokken tijdens deze passus. Die waren natuurlijk volledig op de simultaanvertaling aangewezen. Ja, dat heb je met eentaligheid, niet alleen ben je vaak afhankelijk van allerlei mensen, zoals blinden van hun geleidehond, maar daarenboven mis je een heleboel onbewuste humor, die steeds weer opduikt als er vertaald of vertolkt wordt.

Arabisch voor onderweg
Veel minder lachwekkend is het berichtje dat verscheen in *Het Algemeen Dagblad* van 26 jan. 1988. Om de communicatieproblemen tussen de Israëlische soldaten en de Palestijnse bevolking uit de weg te ruimen heeft de Israëlische legerleiding een soort taalgids aan zijn soldaten verstrekt, daarin vind je de Arabische vertaling van allerlei in het alledaagse taalgebruik voorkomende zinnetjes zoals: „handen omhoog", „rug tegen de muur", of „niet bewegen". Het woordenboekje kan van pas komen bij controles op openbare wegen, huiszoekingen en militaire acties in vluchtelingenkampen. Behalve de genoemde voorbeelden komen in het woordenboekje ook uitdrukkingen voor als „open de deur", „leugenaar" en „pas op, ik wil je hier niet meer zien, donder op". Dit enkel maar om aan te tonen dat kennis van elkanders taal niet noodzakelijk moet leiden tot een beter wederzijdse waardering.

Esperanto en vertaling

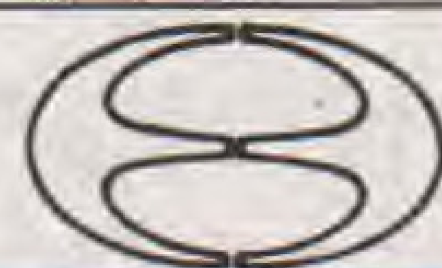
In tegenstelling tot wat gewoonlijk gebeurt, wordt het meeste vertaalwerk naar het Esperanto verricht door brontaalsprekers. Dit heeft het voordeel dat werken van kleinere taalgebieden die anders nooit internationale verspreiding zouden kennen, toch worden vertaald en ook, dat het verkeerd begrijpen van de brontekst niet zo vaak voorkomt. Dat deze situatie evenwel ook een aantal nadelen heeft, wordt soms over het hoofd gezien.
Omdat Esperanto voor bijna elke vertaler een tweede taal is is het moeilijk na te gaan of een vertaler alle finesses van de taal doorziet en er geen nuanceringen verloren zijn gegaan. Ook wordt soms over het hoofd gezien dat het internationale karakter van bepaalde begrippen, ideeën, woordspelingen en spreekwoorden relatief is. Men meent dan ten onrechte dat deze internationaal begrepen worden.
Nu is het zeker zo dat bekwame Esperantosprekers en vertalers deze klippen door studie en bijzondere aandacht kunnen omzeilen. Hoevelen zijn er echter niet die zich na kortere of langere studie van de taal – die toch *zo gemakkelijk* is – zich geroepen voelen literaire werken te gaan vertalen, zonder zich van deze problemen bewust te zijn, soms zelfs zonder veel meer dan een basiskennis van het Esperanto. Het resultaat daarvan is, dat bij uitgeverijen vaak heel wat manuscripten worden aangeboden, die taalkundig veel te wensen overlaten en niet voor publikatie geschikt zijn.
Een goede raad aan vertalers in spe: werk niet alleen, laat een vertaling door anderen (liefst anderstaligen) nalezen en beoordelen. Schaaf bij op hun aanwijzingen en stuur naar een uitgeverij geen ruwe diamant, maar een kunstig geslepen exemplaar dat klaar is om in een aangepaste lijst te worden gevat.

Nederlandse literatuur in vertaling

In het maart-aprilnummer van *Esperanto-Panorama* las ik uw klacht over het ontbreken van moderne Vlaamse werken in Esperanto-vertaling. Volgens mij geldt dat evenzeer voor Nederlandse werken, en ik veronderstel dat de redacteur inderdaad ook het geheel van de Nederlandstalige literatuur bedoelde. Nochtans zouden er meer werken in vertaling kunnen verschijnen, wanneer men wist hoe de juiste instanties te bereiken, interesse te wekken bij de uitgevers en de toestemming van auteurs te verkrijgen. Zo zou men kunnen vermijden dat een vertaling nodeloos allerlei omwegen volgt zonder ooit bij de juiste instantie terecht te komen. Om dat te illustreren zal ik u vertellen wat er gebeurde met mijn vertaling van de roman van W.F. Hermans *Nooit meer slapen*.
Ik werkte de vertaling af in 1972 en stelde aan Torben Kehlet voor het uit te geven. In die tijd werd hij echter overrompeld met voorstellen, en zag hij niet de gelegenheid het uit te geven. Ik zond het ook naar UEA evenwel met hetzelfde resultaat. Enkele jaren later liet de heer Kehlet mij weten dat hij nu wel bereid was het werk uit te geven. Hij had E. Borsboom gecontacteerd, en die had mijn vertaling aanbevolen. In 1976 slaagde ik erin de „Stichting ter bevordering van de vertaling van Nederlands letterkundig werk" te overtuigen deze uitgave te subsidiëren voor een bedrag van 5000 fl. Ik vroeg en kreeg ook de toestemming van de auteur, weliswaar onder bepaalde voorwaarden. Maar wegens redactioneel falen in het contract met Hermans werd de hele onderneming een flop.
Nadien kwam de heer Borsboom bij mij op bezoek en samen namen we de correspondentie met Hermans in verband met deze uitgave door. Het manuscript bleef bij de aangezochte uitgever, ik maakte geen copie en het enige wat ik nog heb is de brief van de „Stichting" aangaande de subsidie. Tijdens de voorbereiding van het Jubileumjaar vernam ik dat men het plan had opgevat een Nederlands werk in vertaling uit te geven, en ik schreef naar de bevoegde commissie en

(vervolg op p. 15)

Gelezen en ...gekeurd

Pierre Janton, *Het Esperanto*
Het is algemeen bekend dat het Esperanto, als streven naar een internationaal communicatiemiddel, geen op zichzelf staand fenomeen is. In voorliggend werk geeft de auteur een overzicht van de verschillende pogingen die sinds de 17de eeuw (Descartes) werden ondernomen, en de verschillende methoden die werden gebruikt om zo'n internationale taal te ontwerpen. Hij toont de verschillen aan tussen het Esperanto en andere projecten, en verklaart hoezeer precies die verschillen tot gevolg hebben gehad dat het Esperanto als enige van al die projecten, in zijn opzet is geslaagd.

Verder in het werk besteedt de auteur aandacht aan de belangrijkste punten uit de grammatica en geeft hij een overzicht van de indrukwekkende literaire prestaties (zowel in vertaling als in origineel werk) die het Esperanto heeft geleverd. Tenslotte sluit hij zijn studie af met een overzicht van de Esperanto-beweging. Hij wijst daarin op het belang van die beweging voor de verspreiding van de taal. Verhelderend is daarin zijn betoog dat de Esperantogemeenschap een eigen karakter heeft ontwikkeld, dat gestoeld is op een besef van eigenwaarde en openheid op de wereld.

Ondanks de grote informatieve waarde heeft het werk ook zijn tekortkomingen. Zo geeft het geheel een vrij fragmentarische indruk, waarin belang wordt gehecht aan allerlei detailpunten, waardoor de essentiële lijnen niet voldoende naar voor kunnen treden. Dit geldt o.a. voor het overzicht van de plantalen en zeker voor het hoofdstuk over grammatica, terwijl het overzicht van de literatuurgeschiedenis beperkt blijft tot een weliswaar in perioden ingedeelde, opsomming van namen en werken.

Enkele toevoegingen of rechtzettingen vanwege de „redactie", zonder dat die zich ergens in het boek bekend maakt (men vindt nergens een naam van vertaler of redacteur) is storend in een werk dat zich richt naar een wetenschappelijk geschoold publiek.

Toch biedt dit werk een degelijke basis om beter gefundeerd over het fenomeen Esperanto te kunnen spreken. Kortom, het is een nuttig hulpmiddel om de muren van vooroordelen over de internationale taal geleidelijk af te breken.

Pierre Janton, *Het Esperanto*, Meulenhof/Edinfo, Culemborg, 1987. Oorspr. tit.: L'Espéranto. Verkrijgbaar bij de boekendienst van FEL, 450 fr. + verzendingskosten.

(vervolg van p. 14)

vertelde het hele verhaal. Ik kreeg evenwel geen antwoord.

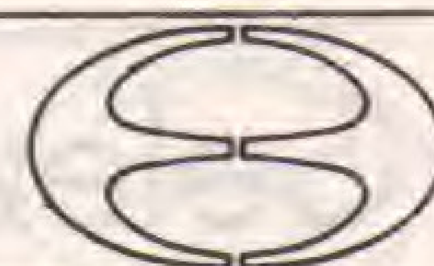
Uw opmerking bracht me op het idee u dit verhaal te vertellen. Is het niet eigenaardig dat uitgevers klagen over een gebrek aan manuscripten en vertalers over een gebrek aan uitgevers?

Mw. A.J. Middelkoop

N.v.d.r. We danken mevrouw Middelkoop voor haar reactie. Inderdaad slaat ze de nagel op de kop wanneer ze meent dat we geen onderscheid moeten maken tussen Vlaamse en Nederlandse literatuur.

Aanleunend bij het Wereldfonds van Solidariteit tegen de honger werd ook een Esperanto afdeling opgericht. Het fonds zet zich in om de honger in de wereld te bestrijden. Nadere inlichtingen kunnen worden gekregen op het secretariaat van het fonds: 15, rue Victor Duruy, 75015 Paris. Ook giften zijn daar welkom.

Oproep van het Congrescomité. Wie is er in het bezit van oude foto's, dia's, films en videobanden van Esperanto-congressen, bijeenkomsen of andere gebeurtenissen en wil ze ook uitlenen? Het ligt in de bedoeling om tijdens het congres een historische diapresentatie te geven en films per video te vertonen. Zend **geen** materiaal, maar wel een gedetailleerde beschrijving ervan aan: UEA, (LKK, Wouter Pilger), Nieuwe Binnenweg 176, NL-3015 BJ Rotterdam, Nederland.

Pre-congres van het Wereldcongres 1988

Van 16 tot 23 juli zal dit jaar een congres voorafgaand aan het Wereldcongres te Rotterdam worden georganiseerd in een van de mooiste plaatsen in Nederland, het Zuidlimburgse Epen.

Epen ligt vlak bij het drielandenpunt in het meest zuidelijke, heuvelachtige deel van Nederland en behoort tot de gemeente Wittem. Het is een klein, pitoresk agrarisch dorpje in het Geuldal, dat wordt gekenmerkt door een unieke flora en fauna. In het riviertje, Geul, is het kennelijk goed toeven voor vissen, want de forel is er naast vele andere vissoorten en amfibieën in grote getale aanwezig.

De Geul is een snelstromend riviertje en dus uitermate geschikt voor watermolens, en zagerijen op waterkracht. De volmolen in Epen is een van de vele, maar dan wel de mooiste en geheel gerestaureerd. U kunt hier dagelijks zien hoe graan nog op ambachtelijke manier gemalen wordt. Langs de boorden van de Geul zijn er nog vele hellingweiden met een zeldzame grassoort, het kalkgras, een eldorado voor vele kruiden en bloemen. De enige plaats in Nederland waar het zinkviooltje (beschermde plant) en enkele orchidee-soorten gedijen. Epen is een gebied voor mensen die van ongerepte natuur en uitgestrekte bossen houden.

In dit heuvellandschap – door God op een zondagmiddag geschapen – bouwde de adel vroeger graag zijn kastelen. Er zijn er nog veel in goede staat te bezichtigen.

Epen is bovendien goed bereikbaar per openbaar vervoer en eigen auto. Hierdoor is het mogelijk vanuit Epen dagtochten te maken naar diverse grote steden in drie verschillende landen (bv. Aken, Luik, Maastricht, Keulen, Brussel, Luxemburg). Zelfs Frankrijk is nog relatief dichtbij, de VVV Epen organiseert voor slechts enkele tientallen gulden regelmatig een dagtocht naar Parijs.

De organisatoren van het pre-congres hebben dan ook een programma samengesteld met dagtochten in comfortabele autobussen naar diverse regio's en steden.(Ardennen, Eifel, Ahrdal) die allemaal in het inschrijvingsgeld zijn inbegrepen.

Het hotel is geselecteerd op comfort en keuken, alles moet eerste klas zijn, een stelregel van de Marnoland-groep waar niet van afgeweken zal worden. Het mag onze gasten aan niets ontbreken. Voor mensen die in Rotterdam wonen en dus „thuis" aan het Wereldcongres deelnemen, kan het een goede raad zijn kennis te maken met dit stukje Nederland dat niet voor niets Bourgondië wordt genoemd.

Vraag de informatie-gids (in het Esperanto) met veel kleurenfoto's en een hotelgids aan bij: Esperanto-groep Marno-Lando, p/a. Mevr. Kervers, Tienbundersweg 38, 6321 CR Wijlre; tlf. 04450-1248.

Een Uniek Congres in een Unieke omgeving. Grijp die kans!

Stoom jezelf klaar voor de zomer

Je kent (nog) geen Esperanto, maar je wil een gemotiveerd oordeel vormen over deze internationale taal; of je hebt ooit eens Esperanto geleerd, maar wil je kennis terdege opfrissen – bijvoorbeeld omdat je deze zomer naar het Wereldcongres in Rotterdam wil. De *Superstoomcursus* van 11 en 12 juni is daarvoor de geschikte formule.

Het is een snelle en pittige weekeind-cursus: tijdens tweemaal zeven uur intensief werken, krijg je een globaal overzicht van grammatica en woordvorming. Ideaal bij de start van je zelfstudie of als voorbereiding op een langere gewone cursus.

De cursus vindt plaats op zaterdag 11 en zondag 12 juni in het Esperantohuis, Frankrijklei 140, 2000 Antwerpen, telkens van 9 tot 17.00 uur. De prijs bedraagt 1200 fr. daarin is het cursusmateriaal begrepen. Gelieve tijdig in te schrijven bij Anne Tilmont, tlf. 03/233 66 81.

De superstoomcursus kan op verzoek ook elders in Vlaanderen of Nederland worden georganiseerd. Voor nadere informatie kan je contact op nemen met Anne Tilmont, Nationalestraat 108, 2000 Antwerpen.